

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: "Teoria i praktyka badań międzykulturowych : dylematy metodologiczne" :
Cieszyn - Ustroń, 8-10 czerwca 2015 roku

Author: Aniela Różańska

Citation style: Różańska Aniela. (2016). "Teoria i praktyka badań międzykulturowych :
dylematy metodologiczne" : Cieszyn - Ustroń, 8-10 czerwca 2015 roku. "Edukacja
Międzykulturowa" Nr 5 (2016), s. 251-257

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja
ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach
niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci
(nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

ANIELA RÓŻAŃSKA

„Teoria i praktyka badań międzykulturowych. Dylematy metodologiczne”.

Cieszyn – Ustroń, 8–10 czerwca 2015 roku

Tradycyjnie już, choć tym razem nie na początku, lecz pod koniec roku akademickiego, przedstawiciele krajowych oraz zagranicznych ośrodków naukowych zainteresowani problematyką edukacji międzykulturowej odwiedzili Śląsk Cieszyński, by uczestniczyć w trzydniowej konferencji naukowej i dzielić się swoimi doświadczeniami, osiągnięciami, przemyśleniami, a także wątpliwościami.

W dniach 8–10 czerwca 2015 w Cieszynie i Ustroniu odbyła się XXI międzynarodowa konferencja naukowa *Teoria i praktyka badań międzykulturowych. Dylematy metodologiczne*, zorganizowana przez Zakład Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań oraz Zakład Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej cieszyńskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, we współpracy z Wyższą Szkołą Pedagogiczną ZNP w Warszawie, Stowarzyszeniem Wspierania Edukacji Międzykulturowej, Uniwersytetem im. Borisa Grinczenki w Kijowie i Państwowym Uniwersytetem im. Iwana Franki w Żytomierzu. To spotkanie naukowe stanowiło kontynuację rozważań podjętych na poprzednich konferencjach. Tym razem tematem przewodnim stała się problematyka badań międzykulturowych i związanych z nią kwestii i dylematów metodologicznych.

Trzydniowe spotkanie rozpoczęło – po raz kolejny – uroczystą sesję w Ratuszu Miejskim w Cieszynie, gdzie uczestników przywitał burmistrz Cieszyna – mgr Ryszard Macura. Uroczystego otwarcia konferencji dokonali: przewodniczący Komitetu Naukowego Konferencji – prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, przewodniczący Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej KNP PAN – prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz oraz rektor Państwowego Uniwersytetu im. Iwana Franki w Żytomierzu – prof. dr hab. Petro Sauch, a władze uczelni reprezentowali dziekan Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie – prof. dr hab. Zenon Gajdzica oraz dyrektor Instytutu Nauk o Edukacji WEiNoE w Cieszynie – dr hab. Urszula Szuścik. Po uroczystym otwarciu konferencji rozpoczęło merytoryczną część obrad naukowych.

Pierwszą część spotkania poprowadzili prof. zw. dr hab. Zenon Jasiński, dr hab. prof. UwB Agata Cudowska i dr hab. prof. UŚ Ewa Ogrodzka-Mazur.

Refleksję dotyczącą prowadzenia i jakości badań międzykulturowych rozpoczął prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, odnosząc się do pryncypiów metodologicznych uprawiania nauki, które stanowią fundament kultury metodologicznej i wyznaczają jakość pracy naukowej. Podkreślił m.in. znaczenie umiejętnego łączenia badań ilościowych z jakościowymi, zachęcał do stosowania rzeczywistych, a nie pozornych badań jakościowych, w których nie są uwzględniane podstawowe kryteria badań jakościowych. Wskazał też na pewnego rodzaju zamieszanie w metodologii spowodowane wielością podejść teoretycznych i gonitwą mód na odwołania teoretyczne, która kusi badaczy do stosowania modnych teorii, co z kolei może prowadzić do coraz większego rozdzwienku między teorią a narzędziami badawczymi oraz sposobem interpretacji wyników badań.

Następnie uczestnicy spotkania wysłuchali prof. Petro Saucha z Państwowego Uniwersytetu im. Iwana Franki w Żytomierzu, który przedstawił różne strategie stosowane w edukacji międzykulturowej, odniósł się również do edukacji międzykulturowej na Ukrainie. Interesującą refleksją filozoficzną nad wątpliwościami i dylematami metodologicznymi w teorii i praktyce badań międzykulturowych podzielił się ze słuchaczami dr hab. Marek Rembierz (Uniwersytet Śląski). Zwrócił między innymi uwagę na postawę badacza międzykulturowego, dla którego dyskusja naukowa jest podstawową inspiracją do prowadzenia badań, który przestrzega zasady życzliwości wobec słuchacza, umie dzielić się wątpliwościami oraz docenia rolę introspekcji, refleksji i analizy własnego doświadczenia relacji międzykulturowych.

W dalszej części spotkania głos zabrał prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz (Uniwersytet w Białymstoku), podejmując tematykę eksploracji tożsamości kulturowej w świecie postkultury. Dr hab. prof. UwB Mirosław Sobecki (Uniwersytet w Białymstoku) zaprezentował zastosowanie profilu identyfikacyjnego jako metody diagnozowania wielowymiarowej tożsamości.

Pierwszy dzień obrad zakończyło wystąpienie prof. dr hab. Olgi Oleksiuk (Uniwersytet im. Borisa Grinczenki w Kijowie), która przedstawiła wyniki badań dotyczących kompetencji międzykulturowych ukraińskich studentów w kontekście ich duchowości. Najważniejsze wątki sesji zostały podkreślone i podsumowane w dyskusji, która przeniosła się w kuluary konferencji.

Po obiedzie uczestnicy wyjechali na sesję plenerową do Muzeum Zofii Kossak-Szatkowskiej w Górkach Wielkich. Uczestnicy mieli okazję nie tylko obejrzeć cenne zbiory biograficzne związane z osobą powieściopisarki,

ale również spotkać się z wnuczką pisarki i wysłuchać niezwykle ciekawych opowieści z życia Zofii Kossak-Szatkowskiej. Prawdziwą uczcą duchową był koncert w wykonaniu zespołu skrzypcowego, który odbył się w Muzeum, w dawnym domu państwa Szatkowskich.

Podczas drugiej – ustronńskiej – sesji naukowej prowadzonej przez prof. zw. dr. hab. Jerzego Nikitorowicza oraz dr. hab. prof. UwB Mirosława Sobeckiego rozważane były stosowane w badaniach międzykulturowych teorie i metody, z przywołaniem przykładów ich zastosowania. Jako pierwsza zabrała głos prof. dr. hab. prof. SGGW Krystyna Bleszyńska (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie). Wystąpienie dotyczyło paradygmatu teorii ugruntowanych w badaniach nad społecznościami wielokulturowymi. Zastosowanie teorii ugruntowanej w badaniach osadnictwa Romów w Słowacji przedstawili doc. PhDr. Ph.D. Michal Kozubík i Ph. D. Lenka Michelčíková (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Słowacja).

Koncepcję szkoły jako „organizacji uczącej się” i jej przydatność w badaniach międzykulturowych nakreśliła dr. hab. prof. UŚ Ewa Ogrodzka-Mazur (Uniwersytet Śląski). W wystąpieniu zostały całościowo przedstawione podstawowe składniki procesu badań szkoły: różne perspektywy i podejścia naukowe do badań szkoły, kryteria metodologiczne, metody badawcze, różne modele współczesnej szkoły oraz różne sposoby postrzegania szkoły mniejszościowej w badaniach. Koncepcja szkoły jako organizacji (kultury) uczącej się została ujęta na trzech poziomach: transracjonalnym (wartości, przekonania), racjonalnym (postrzeganie wartości w kontekście norm, zwyczajów, standardów społecznych) i subracjonalnym (osobiste doświadczenia, preferencje).

Pozostając w problematyce szkoły dr. hab. Dorota Misiejuk (Uniwersytet w Białymstoku) podjęła kwestię sytuacji wychowawczej w kontekście wyzwań różnicy kulturowej, ujmując zagadnienie w optyce socjologii interpretacyjnej.

Ciekawą propozycję badań dobrostanu w międzykulturowych badaniach wysunęła dr. hab. Agata Cudowska (Uniwersytet w Białymstoku), charakteryzując kulturowy kontekst dobrostanu psychicznego i eksponując międzykulturowy wymiar komparatystycznych analiz subiektywnego dobrostanu.

Biograficzne doświadczenie Innego w perspektywie komunikacji międzykulturowej przybliżyły dr. hab. prof. UŁ Kaja Kaźmierska oraz dr. Katarzyna Waniek (Uniwersytet Łódzki), dając teoretyczne podwaliny do prowadzonych przez siebie w późniejszej części konferencji warsztatów metodologicznych.

Dr. Aniela Różańska (Uniwersytet Śląski) podjęła problem społecznej akceptacji religii w środowiskach pluralistycznych, wskazując na możliwe dyle-

maty edukacji religijnej rodzące się w tej sytuacji. Problematyka została ujęta w kontekście konstruktywistycznej teorii religii Jamesa Beckforda, będącej teoretycznym uzasadnieniem kontekstualnego ujęcia edukacji religijnej – uwzględniającego zarówno rzeczywistość globalną, lokalną, jak i wewnętrzny świat jednostki oraz cały kontekst społecznego doświadczenia religijnego od przeszłości poprzez teraźniejszość do projektowania rzeczy przyszłych.

O możliwościach aplikacji teorii uniwersaliów semantycznych do edukacji międzykulturowej mówiła dr Anna Różyło (KUL w Stalowej Woli).

Dopółudniową sesję naukową zamknęło wystąpienie dr hab. Aliny Szczurek-Boruty (Uniwersytet Śląski), w którym prelegentka zaprezentowała badania fokusowe przyszłych nauczycieli, omówiła ich zalety i przydatność w badaniach międzykulturowych.

Moderowanie kolejnej sesji IV, poświęconej głównie badaniom mniejszości narodowych i etnicznych, powierzono prof. zw. dr. hab. Wiktorowi Rabczukowi, dr hab. prof. UŁ Kaji Kaźmierskiej oraz dr hab. Dorocie Misiejuk.

Podczas tej części spotkania wysłuchać można było wystąpienia doc. PhDr. CSc. Jaroslava Balvína (Univerzita Tomáše Bati, Czeska Republika) na temat kwestii metodologicznych w międzykulturowej andragogice. Dr hab. Barbara Grabowska (Uniwersytet Śląski) zaprezentowała badania terenowe kapitału społecznego mniejszości narodowych, odnosząc się do koncepcji H. Putnama, łączącej ujęcie prywatne z ujęciem publicznym kapitału.

Kolejny referat dr. Łukasza Kwadransa (Uniwersytet Śląski) dotyczył badań romskiej grupy etnicznej. Autor przedstawił nie tylko wnikliwą charakterystykę badań, ale też zaakcentował pewne dylematy metodologiczne wynikające ze specyficznego środowiska badań.

Mgr Monika Farkašová (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Słowacja) przedstawiła metodyczne zastosowanie opowiadania o losach znakomitej romskiej skrzypaczki Cinki Pannie, żyjącej w XVIII wieku w Słowacji, w edukacji międzykulturowej dzieci.

W kolejnym wystąpieniu dr Jolanta Muszyńska (Uniwersytet w Białymstoku) podjęła tematykę analizy narracji osób działających w środowiskach lokalnych zróżnicowanych kulturowo, akcentując wybrane kryteria analizy. Na zakończenie tej części obrad głos zabrała dr Janina Urban (Uniwersytet Śląski), kontynuując rozważania dotyczące badań w wielokulturowych środowiskach, a jej tematem były szkoły miast granicznych w wielokulturowym środowisku.

Ponadto w drugim dniu konferencji bardzo owocne dla uczestników okazały się dwa równoległe przebiegające warsztaty metodologiczne. Pierwszy

warsztat prowadzony przez prof. Kaję Kaźmierską i dr Katarzynę Waniek pt. *Biograficzne doświadczenie Innego w perspektywie komunikacji międzykulturowej* dotyczył analizy wywiadów narracyjnych prowadzonych z osobami, które w różny sposób zetknęły się z odmiennością kulturową. Perspektywa jakościowa jest ciekawą alternatywą w badaniach międzykulturowych. Zadaniem narracji jest dostarczenie informacji o procesualnym przebiegu zdarzeń w biografii, co umożliwia badaczowi dogłębną analizę problemu. Uczestnicy warsztatów zapoznali się z poszczególnymi analitycznymi etapami metody, podjęli też próbę analizy fragmentu wywiadu.

Drugi warsztat pt. *Do ostatniej chwili z Innym* prowadził dr Przemysław Grzybowski. Warsztat poświęcony był relacjom z osobami chorymi, cierpiącymi i znajdującymi się w fazie terminalnej życia. Uczestnicy zostali postawieni w sytuacjach, które mogą się zdarzyć w szpitalu, hospicjum, przy łóżku chorego w domu itp. Ich zadaniem było nawiązanie oraz podtrzymanie dialogu z cierpiącym. Warsztat przeznaczony był dla osób zainteresowanych m.in. zagadnieniami opieki, terapii, podejmowania aktywności z chorymi i cierpiącymi postrzeganymi jako Inni. Osoby uczestniczące w warsztatach mogli doświadczyć konkretnych sytuacji i przeżyć je w sposób niezwykle głęboki i emocjonalny.

Obradom towarzyszyła sesja posterowa pracowników Uniwersytetu Śląskiego, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, w której wyniki swoich badań i refleksji naukowych prezentowały: dr hab. Anna Gajdzica (*Badany czy badający? Czyli nauczyciel w roli respondenta*), dr Barbara Chojnacka-Synaszkó (*Diagnoza działań w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej realizowanych na wielu płaszczyznach życia codziennego człowieka*), dr Aleksandra Minczanowska (*Motywy i bariery ograniczające rozwój kompetencji językowych w wybranych euroregionach z pogranicza polsko-czeskiego*), dr Gabriela Piechaczek-Ogierman (*Pamiętniki jako sposób poznawania tożsamości kulturowej miejskiej społeczności lokalnej. Raport z badań*), dr Natalia M. Ruman (*Szkoła miejscem pomocy w przeżyciu żałoby. Komunikat z badań w środowisku zróżnicowanym kulturowo*), dr Anna Studenska (*Związek czynników indywidualnych i środowiskowych z postawą wobec zajęć wspierających samodzielność uczenia się. Podejście ilościowe i jakościowe*), dr Jolanta Suchodolska (*Wychodzenie na pogranicza myślenia o Innych – dlaczego to wciąż trudne?*), mgr Aleksandra Gancarz (*Trudności metodologiczne w badaniach migrantów*), mgr Alicja Hruzd-Matuszczyk (*Dylematy metodologiczne młodych pedagogów*), dr Katarzyna Jas (*Tożsamość seniorów w badaniach międzykulturowych*) oraz mgr Joanna Kulisiak-Kaźmierczak z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu (*Badany i badacz w jednej osobie*).

Wieczorem uczestnicy konferencji mogli doświadczyć wielokulturowości obecnej w muzyce oraz fotografii i malarstwie. W wykonaniu kapeli góralskiej „Jaworowe Skrzypce” usłyszeliśmy żywiolową muzykę góralską z regionów Beskidu Żywieckiego, Beskidu Śląskiego (z okolic Trójwsi), Podhala, a sięgając dalej – Słowacji, Czech, Węgier i Rumunii. Słuchacze wybrali się w muzyczną podróż po Karpatach, słuchając węgierskich i słowackich czardaszy, bałkańskich rytmów oraz cygańskich tang. Natomiast wystawa prac malarskich i fotograficznych Jaroslava Balvína, Miroslava Turzáka i Tomáša Turzáka dostarczyła uczestnikom wielokulturowych wrażeń zawartych w obrazie.

W trzecim dniu obrad odbyła się V sesja naukowa poświęcona w głównej mierze aktualnym kwestiom społecznym oraz takim kwestiom w badaniach międzykulturowych, które rodzą pewne dylematy metodologiczne, poznawcze bądź etyczne. Sesji przewodniczyli prof. dr hab. Petro Sauch, dr hab. prof. SGGW Krystyna Bleszyńska oraz dr hab. Alina Szczurek-Boruta.

Sesję rozpoczął prof. zw. dr hab. Zenon Jasiński (Uniwersytet Opolski), prezentując prace badawcze nad „Leksykonem Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej” z zaznaczeniem kwestii wielokulturowości zawartych w nim.

Prof. zw. dr hab. Wiktor Rabczuk (PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie) przedstawił nam badania dotyczące aktualnej problematyki społecznej – migracji transnarodowych, koncentrując się na kwestii łączenia rodzin.

Na implikacje etyczne prowadzenia badań w działaniu wskazała dr hab. prof. UMK Marta M. Urlińska (Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu). Podkreśliła znaczenie zobowiązań wobec osób badanych jako dylemat roli badacza, pozostawiając słuchaczom pytanie o rzetelność naukową badacza jako wątek do dalszej autorefleksji. Podobne pytania dotyczące dylematów etycznych zadał uczestnikom dr Przemysław P. Grzybowski (Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), przedstawiając okoliczności występowania u badaczy zróżnicowania kulturowego dylematów związanych z ich funkcjonowaniem na kulturowych pograniczach i w związku z tym koniecznością dokonywania wyborów warunkowanych przez ich tożsamość osobową i zawodową.

W kolejnym wystąpieniu dr Adela Kożyczkowska (Uniwersytet Gdański) podjęła próbę analizy badań wielokulturowości, koncentrując się na ich epistemologicznym interesie. Wskazała na różnice występujące między wiedzą badacza a wiedzą podmiotu uczestniczącego w badaniu.

Dr Maria Katarzyna Grzegorzewska (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie) zaprezentowała badania dotyczące stresu zawodowego u nauczycieli w Anglii i Polsce, przeprowadzone na podstawie Interakcyjnego Modelu Stresu Zawodowego. Należy podkreślić, że kwestia ta została ujęta w wielokulturowym ujęciu porównawczym.

Kwestia rozumienia i dylematy poznawcze w kontekście globalnego wychowania obywatelskiego były tematem wystąpienia dr Agaty Świdzińskiej (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie).

O egzemplifikacji i realizacji programu Erasmus+ mówiła mgr Agnieszka Niewiara (Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej), próbując uwytklić metodologiczne dylematy badań międzykulturowych w tym zakresie.

Na koniec tej sesji goście z Czeskiej Republiki PhDr. Pavel Kliment, Ph.D. i Mgr. Tomáš Janků (Univerzita Palackého v Olomouci) zaprezentowali wycinek kompleksowych badań socjologicznych dotyczących wyznawców islamu w Republice Czeskiej. Wskazali na zalety wynikające z niejednorodnego zespołu badawczego oraz przedstawili strukturę badań, składających się z trzech wzajemnie oddziałujących poziomów (instytucjonalnego, obywatelskiego i społecznego), co miało stworzyć kompleksowy obraz mniejszości religijnej.

W końcowej dyskusji uczestników konferencji przywołano wątki podejmowane podczas całego spotkania, zarówno w kolejnych sesjach, jak i w dyskusjach toczących się w kuluarach. Po końcowej dyskusji – podsumowania trzech dni obrad dokonał przewodniczący Komitetu Naukowego prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki, który podkreślił znaczenie prowadzenia dobrych badań międzykulturowych w niespokojnych, w wymiarze globalnym, czasach, wymagających podejmowania zarówno badań teoretycznych, jak i efektywnej praktyki edukacyjnej.

Cieszyńsko-ustrońska konferencja była czasem krytycznej, a wierzymy, że również owocnej refleksji nad dotychczasowym dorobkiem naukowym pedagogiki międzykulturowej, nad sposobami naukowego poznawania wielokulturowego świata i warunkującymi je podstawowymi zasadami i wymaganiami metodologicznymi, których znajomość i respektowanie pomoże nam lepiej prowadzić badania międzykulturowe, jak również wiązać je z praktyką edukacyjną.